

<p>Lekcja 1. poświęcona roli ustnych opowieści w rekonstruowaniu historii.</p> <p>Lekcję można potraktować jako pojedynczą jednostkę lub część cyklu.</p>	<p>Czas: 45 min</p>	<p>Poziom nauczania:</p> <p>Starsze klasy szkoły podstawowej lub liceum.</p>
--	----------------------------	--

Podstawa programowa dla klas IV - VI:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczennica(eń): 6) odróżnia informacje o faktach od opinii.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczennica(eń): 3) określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi; 4) rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała).

Podstawa programowa dla klas VII - VIII:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczennica(eń): 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego; 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Cele lekcje w języku nauczycielki(la): 1. tworzenie definicji, 2. analiza tekstu pod kątem oddzielania faktów od opinii oraz zawartych w nim emocji, 3. uświadomienie roli świadectw ustnych (*oral history*) w tworzeniu narracji historycznej oraz 4. przygotowanie do zdefiniowania powieści dokumentalnej (np. „Kamieni na szaniec”) oraz

5. przekazanie wiedzy na temat strat poniesionych przez dzieci i młodzież w trakcie II wojny światowej.

Temat = cel lekcji w języku uczennicy(nia) [nauczycielka podaje go na początku lekcji i wraca do niego w jej trakcie]: Dowiem się, dlaczego warto słuchać opowieści.

Kryteria sukcesu w języku uczennicy(nia): 1. zdefiniuję świadka(inię) historii, 2. wyodrębnię warstwy składające się na jego(ej) opowieść.

Metoda: poprzedzone burzą mózgow wypełnienie **modelu Freyera**, elementy metody **Petera Liliedahla „myśląca klasa”** z etapu 1. i 2., tzn: * klasa nie ma frontu, * grupy dobierane są losowo w widoczny sposób, * efekty pracy grup zapisywane są na pionowych, ścieralnych powierzchniach (podczas dyskusji wszyscy stoją, a pisak przekazywany jest co jakiś czas kolejnej

osobie), * polecenia wydawane są ustnie, a odpowiedzi udzielane jedynie na pytania podtrzymujące myślenie, * nauczyciel(ka) cały czas podkreśla i wspiera samodzielność uczących się.

Opis metody w książce: Peter Liljedahl „Budowanie myślących klas na lekcjach matematyki”, Fundacja Dobrej Edukacji, 2023.

Przebieg lekcji (rozpisany na 18-osobową klasę):

Przed lekcją wszyscy muszą obejrzeć wspomnienia Alodii Witaszek nagrane dla Fundacji Krzyżowa <https://www.youtube.com/watch?v=ZLcVoLMuCOc>

Wprowadzenie: Nauczycielka [dalej N] zapowiada, że w związku z potrzebą zdefiniowania cech gatunkowych powieści dokumentalnej, jaką są np. „Kamienie na szaniec”, przyjrzymy się typom narracji, z jakich korzystają ich autorki(rzy).

Zdecydowałam się na pracę ze źródłami, które pozwolą nam równocześnie pogłębić wiedzę na temat dzieci i młodzieży podczas II wojny światowej, w trakcie której:

2 025 mln straciło życie, w tym 600 tys. żydowskich,

200 tys. zostało wywiezionych do Niemiec hitlerowskich w celach germanizacyjnych (z tego wróciło około 15 proc),

710 tys. zostało skierowanych do przymusowych prac fizycznych,

1,5 mln po wojnie zostało sierotami, półsierotami, a także dziećmi opuszczonymi (22 proc. całego młodego pokolenia Polaków).

Lekcję można zatem przeprowadzić we współpracy z osobą uczącą historii lub na lekcji historii.

1. Postawienie pytań: N stawia na forum klasy pytania kluczowe; prosi o zachowanie ich w pamięci - odpowiedzi pojawią się w trakcie lekcji.

* Kim są świadkowie(inie) historii?

* Dlaczego warto słuchać ich opowieści?

2. Definiowanie pojęcia za pomocą mapy skojarzeń i modelu Freyera: podzielone(eni) losowo na 3-osobowe grupy uczennice i uczniowie [dalej U] przez 3 min wypisują na kartce

formatu A3 wszelkie, choćby najodleglejsze, najabsurdalniejsze, skojarzenia ze słowem „świadek(ini)” - zadanie ma na celu wyjście z definiowania takiej osoby w kategoriach prawniczych bądź procesowych - **a następnie** wstają, nanoszą na ścieralne powierzchnie i - dyskutując - wypełniają model Freyera.

Patrz: załącznik nr 1.

Dobrze opisany model, niestety po angielsku, można znaleźć pod linkiem: <https://www.edrawsoft.com/article/what-is-frayer-model.html>

Model jest elastyczny i można go modyfikować, np. cechy charakterystyczne mogą być ilustracją, a przykład i antyprzykład zawierać konkretne nazwiska bądź przykłady sytuacji.

Po 10 min pracy U zaczynają spacerować po klasie i obserwują efekty pracy innych grup. N - odwołując się do opowieści Alodii Witaszek - przypomina, że świadkami mogą być również dzieci i prosi te grupy, które o tym zapomniały, aby wróciły do swoich modeli i je uzupełniły.

3. Analiza warstw składających się na wspomnienia świadkini Alodii Witaszek: N powtórnie dzieli U na 3-osobowe grupy. Na każdą musi przypadać telefon z dostępem do internetu lub komputer. U ponownie oglądają film od 11 min 34 s do 25 min i wyszukuje w opowieści przykłady:

* budujących ją warstw, tzn. fakty, opinie, emocje [U mogą zaproponować własny podział, jeśli proponowany przez N im nie odpowiada.]

* zwrotów wskazujących na pracę pamięci oraz rolę pytającego: „ja nie pamiętam, ale wiem”, „z opowiadań dowiedziałam się”, „jedna z koleżanek wspomina”, powtórzeń, doprecyzowań itd.

* języka niewerbalnego: mimiki, kontaktu wzrokowego z pytającym, ruchów oczu, gestykulacji, postawy ciała, ale też parajęzyka: tonacji wypowiedzi, przerw, tempa, siły głosu itp.

Następnie N prosi, aby U po raz kolejny wróciły do swoich modeli Freyera definiujących świadka(inię) i - jeśli chciałyby dopisać coś nowego - je uzupełniły.

4. Powrót do pytań kluczowych: N prosi, aby U zanotowały(li) w zeszytach, każda(y) samodzielnie, odpowiedź na pytanie: Dlaczego warto słuchać opowieści świadków(in)

wydarzeń historycznych? W uzasadnieniu U powinni odwołać się do wyodrębnionych wcześniej warstw.

5. Podsumowanie: lektura indywidualnych odpowiedzi z uzasadnieniami. W trakcie ich czytania N zwraca uwagę na elementy charakterystyczne jedynie dla wypowiedzi ustnych - niewerbalnie i werbalnie wyrażone lub stłumione emocje.

Na koniec - odwołując się do książki Lynn Abrams - podkreśla, że związane są one z subiektywizmem dawania świadectwa - jego największą wartością, a równocześnie najtrudniejszym wyzwaniem. To samo wydarzenie może być opisane na wiele sposobów.

Bibliografia:

1. Michał Kierzkowski „Historia mówiona - próba definicji pojęcia” w: „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej”, Rocznik IV, 2014
2. Walter Jackson Ong „Oralność i piśmienność. Słowo poddane technologii”, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2011
3. Lynn Abrams „Oral History Theory”, Londyn, 2010

Załącznik nr 1 - model Freyera

Definicja:	Cechy charakterystyczne:
Przykład:	Antyprzykład:

